

Examen VWO

2014

tijdvak 2
dinsdag 17 juni
13.30 - 16.30 uur

aardrijkskunde

Dit examen bestaat uit 33 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 67 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Bij elke vraag kun je, indien gewenst, De Grote Bosatlas, 53e druk gebruiken.

Wereld

Opgave 1 – Globalisering van IKEA

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

In 1963 opende IKEA zijn eerste buitenlandse vestiging. Daarna volgden er nog veel meer. Dat IKEA in de tweede helft van de twintigste eeuw veel buitenlandse vestigingen opende, had onder andere te maken met ontwikkelingen in de transporttechnologie.

2p 1 Geef twee van deze ontwikkelingen.

Gebruik bron 2.

Tussen 1989 en 1999 werden binnen Europa IKEA-vestigingen geopend in een groep landen waar dat vóór 1989 nog niet mogelijk was.

2p 2 Geef aan

- welke groep landen wordt bedoeld;
- welke transitie deze landen doormaakten in de periode 1989-1999 waardoor vestigingen van multinationals als IKEA daar konden worden geopend.

Gebruik bron 2.

In de periode 1999-2009 werden in een aantal landen in Azië IKEA-vestigingen geopend waar vóór die tijd nog geen IKEA-vestigingen waren. Deze Aziatische landen zijn vanuit het wereldsysteem (centrum-periferiemodel) op te splitsen in twee groepen.

2p 3 Geef aan welke twee groepen landen uit het wereldsysteem dit zijn. Geef de reden waarom IKEA wel vestigingen opende in deze landen en (nog) niet in andere Aziatische landen.

In 2012 heeft IKEA met de Indiase regering onderhandeld over de opening van 25 vestigingen. Naast IKEA willen ook andere buitenlandse winkelketens de Indiase markt aanboren. Hiervoor is het nodig dat de regering van India de toelatingseisen voor buitenlandse winkelketens versoepelt.

2p 4 Geef voor India

- een argument voor versoepeling van deze toelatingseisen;
- een argument tegen versoepeling van deze toelatingseisen.

Opgave 1 – Globalisering van IKEA

bron 1

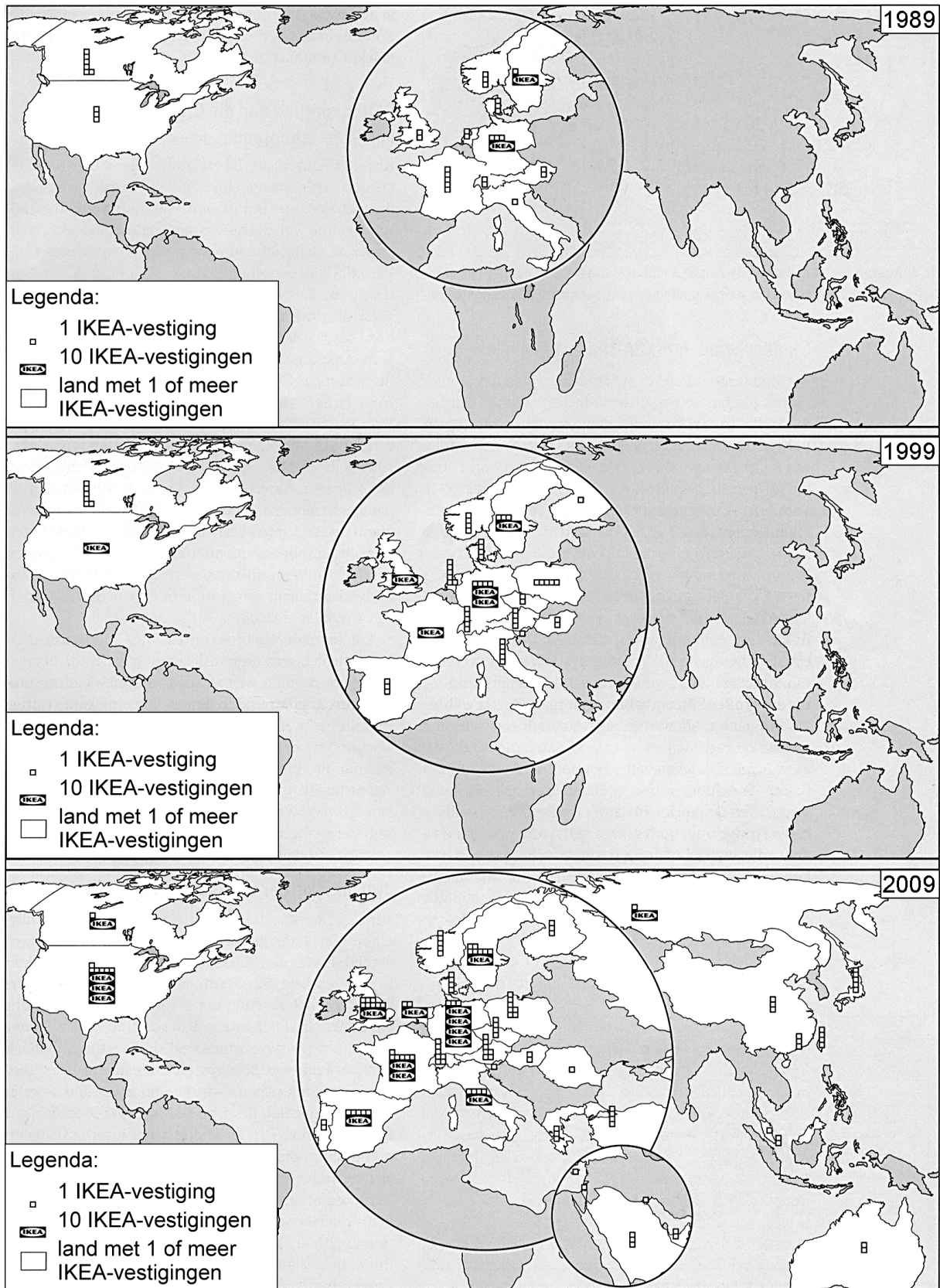
IKEA

IKEA kan beschouwd worden als een 'supermarkt in woninginrichting'. Door de stijl, het materiaal en de prijsstelling van de producten neemt IKEA een aparte plaats in binnen de woninginrichtingsbranche. IKEA is in relatief korte tijd uitgegroeid tot een wereldspeler op het gebied van woninginrichting. Het bedrijf is in 1958 opgestart in het Zweedse Älmhult. Nog steeds bevindt de hoofdvestiging van IKEA zich in Älmhult en daar worden de nieuwe producten en concepten ontwikkeld. Älmhult heeft 15.000 inwoners, waarvan er meer dan 2.500 bij IKEA werken. Inmiddels heeft IKEA meer dan 300 vestigingen in meer dan 35 landen.

vrij naar: E. Kulke, Internationalisierung des Einzelhandels-das Beispiel IKEA, Geografische Rundschau, mei 2011

bron 2

IKEA-vestigingen in 1989, 1999 en 2009

bron: E. Kulke, Internationalisering des Einzelhandels-das Beispiel IKEA, Geografische Rundschau, mei 2011

Opgave 2 – Wereldbevolkingsgroei

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

- 1p 5 Noem
- het werelddeel dat in de periode 2005-2050 de grootste absolute bevolkingsgroei kent;
 - het werelddeel dat in de periode 2005-2050 de grootste relatieve bevolkingsgroei kent.

Gebruik bron 1.

Er bestaat een verband tussen de positie die landen innemen in het wereldsysteem en de omvang van de bevolkingsgroei in die landen.

- 2p 6 Noteer de drie onderdelen van het wereldsysteem onder elkaar op je antwoordblad.
Zet achter elk onderdeel hoe je de bevolkingsgroei daar kunt kenmerken.

Hieronder staan vier demografische kenmerken:

- a een hoge mate van vergrijzing;
- b een relatief omvangrijke immigratie;
- c een hoog vruchtbaarheidscijfer;
- d een sterk afnemend geboorteoverschot.

De demografische transitie is de periode waarin een land overgaat van hoge naar lage geboorte- en sterftcijfers. In de tabel hieronder staan vier landen. Deze landen bevinden zich 'voor', 'in' of 'na' de demografische transitie.

land	'voor', 'in' of 'na' de demografische transitie	demografisch kenmerk (a t/m d)
Bangladesh		
Brazilië		
Japan		
Verenigde Staten		

- 3p 7 Neem bovenstaande tabel over op je antwoordblad.
Zet achter elk land
- of dit land zich 'voor', 'in' of 'na' de demografische transitie bevindt;
 - het demografisch kenmerk (a tot en met d) dat het meest van toepassing is op dit land.

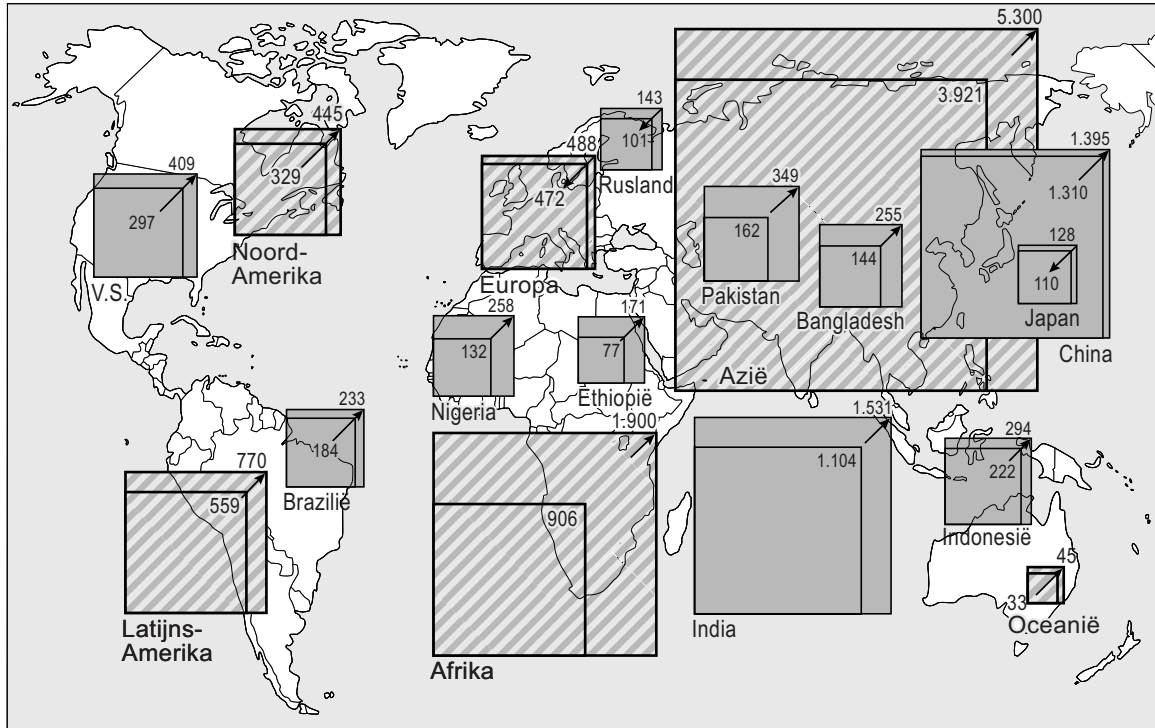
Binnen een land als Brazilië bestaat een groot verschil in bevolkingsgroei tussen het zuidoosten en de rest van het land.

- 3p 8 Geef drie oorzaken voor dit verschil.

Opgave 2 – Wereldbevolkingsgroei

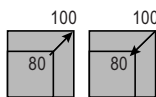
bron 1

Bevolkingsomvang in 2005 en 2050

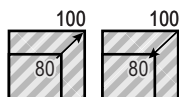

Legenda:

Bevolking in 2005 en 2050, in miljoenen

landen

werelddelen

↗ toename

↘ afname

vrij naar: Atlas du monde global, 2010

Opgave 3 – Klimaat in Siberië

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de bronnen 1 en 2 en de atlas.

In zowel Chatanga als Ojmjakon valt weinig neerslag in de winter.

- 2p 9 Leg met behulp van de overheersende luchtdruk uit dat er in de winter in zowel Chatanga als Ojmjakon weinig neerslag valt. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik bron 2 en de atlas.

De gemiddelde wintertemperatuur in Ojmjakon verschilt van die van het noordelijker gelegen Chatanga.

- 2p 10 Geef de twee oorzaken voor dit verschil.

In de zomer worden in Chatanga en Ojmjakon relatief hoge temperaturen bereikt.

- 2p 11 Geef hiervoor twee oorzaken.

Gebruik de atlas.

Door de opwarming van het klimaat zullen er veranderingen optreden in de vegetatie in het noorden van Siberië.

- 1p 12 Welk type vegetatie zal door de opwarming van het klimaat in het noorden van Siberië minder voorkomen?

- 2p 13 Leg uit dat het in het voorjaar in een groot deel van Siberië erg drassig is. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Opgave 3 – Klimaat in Siberië

bron 1

Het klimaat in Ojmjakon

De Russische plaats Ojmjakon claimt de koudste permanent bewoonde plaats van het noordelijk halfrond te zijn. Toch ligt deze plek niet heel erg noordelijk.

De laagste temperatuur die officieel werd gemeten in het weerstation was $-67,7^{\circ}\text{C}$, op 6 februari 1933.

In de zomer wordt het regelmatig warmer dan 30°C , zodat er binnen een jaar sprake is van enorme temperatuurverschillen. Het klimaat is vrij droog. Als er neerslag valt gebeurt dan meestal in de zomer.

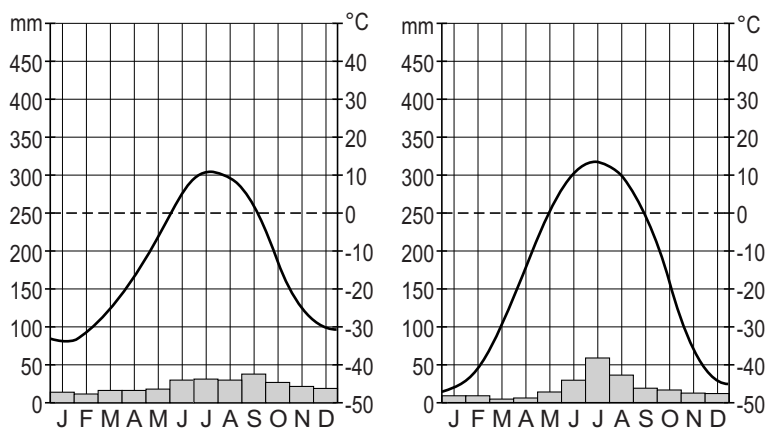
bron: Cito

bron 2

Klimaatgrafieken van twee plaatsen in Siberië

Chatanga

Ojmjakon

vrij naar: www.klimadiagramme.de

Opgave 4 – Torres del Paine

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 1 en de atlas.

Het Painemassief in het zuidelijke deel van het Andesgebergte bestaat voor een groot deel uit graniet.

- 3p **14** Beschrijf in drie stappen het ontstaan van graniet in dit deel van het Andesgebergte aan de hand van de plaattektonische situatie.

Bovenop het graniet bevindt zich in het Painemassief sedimentgesteente uit het Krijt (zie de bronnen 1 en 3).

- 2p **15** Beschrijf de wijze waarop dit sedimentgesteente is ontstaan.

Gebruik bron 3 en de atlas.

De laatste circa 200.000 jaar is het uiterlijk van het landschap van de Torres del Paine vooral gevormd door erosie.

- 1p **16** Welke vorm van erosie heeft het uiterlijk van het landschap in deze periode het sterkst bepaald?

Gebruik de atlas.

In het zuiden van Patagonia liggen op korte afstand van elkaar een gebied dat heel veel neerslag ontvangt en een gebied dat heel weinig neerslag ontvangt.

- 3p **17** Beschrijf de wijze waarop deze grote verschillen in neerslag ontstaan.

Opgave 4 – Torres del Paine

bron 1

Patagonia en Torres del Paine

Patagonia is een gebied in het zuiden van Chili en Argentinië met een grote diversiteit aan natuurlandschappen. De plantengroei varieert van regenwoud in het westen, tot hooggebergtevegetatie in het Andesgebergte en woestijn in het oosten.

Het Nationaal park Torres del Paine is ruim 1.800 km² groot en alle landschappen en ecosystemen van Patagonia zijn er vertegenwoordigd. De kern van het park wordt gevormd door het Painemassief, een gebergte van ruim 3.000 meter hoog. De toppen van dit gebergte worden gevormd door donkere kalksteen uit het Krijt en graniet van ongeveer twaalf miljoen jaar oud.

bron: Cito

bron 2

Ligging van Torres del Paine in Patagonia

vrij naar: De Grote Bosatlas

bron 3

Landschap in Torres del Paine

vrij naar: <http://upload.wikimedia.org>

Opgave 5 – Migratiepatronen in Zuidoost-Azië

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

De internationale migratie van huishoudelijke hulpen is, zoals alle migratievormen, selectief.

- 1p **18** In welk opzicht wijken de huishoudelijke hulpen af van de meeste groepen arbeidsmigranten?

Gebruik bron 1.

Op basis van bron 1 kun je de positie van de landen Myanmar, Singapore en Thailand in het wereldsysteem (centrum-periferiemodel) bepalen.

- 3p **19** Neem de namen van de genoemde landen over op je antwoordblad. Zet achter elk land
- welke positie dit land inneemt in het wereldsysteem;
 - op welke manier je deze positie uit bron 1 kunt afleiden.

Gebruik de atlas.

De keuze van de Indonesische huishoudelijke hulpen voor het Midden-Oosten valt vanuit twee geografische dimensies te verklaren.

- 2p **20** Welke twee geografische dimensies zijn dit?
Geef bij elke dimensie een atlaskaart waaruit je de reden kunt afleiden waarom veel Indonesische migranten naar het Midden-Oosten gaan.

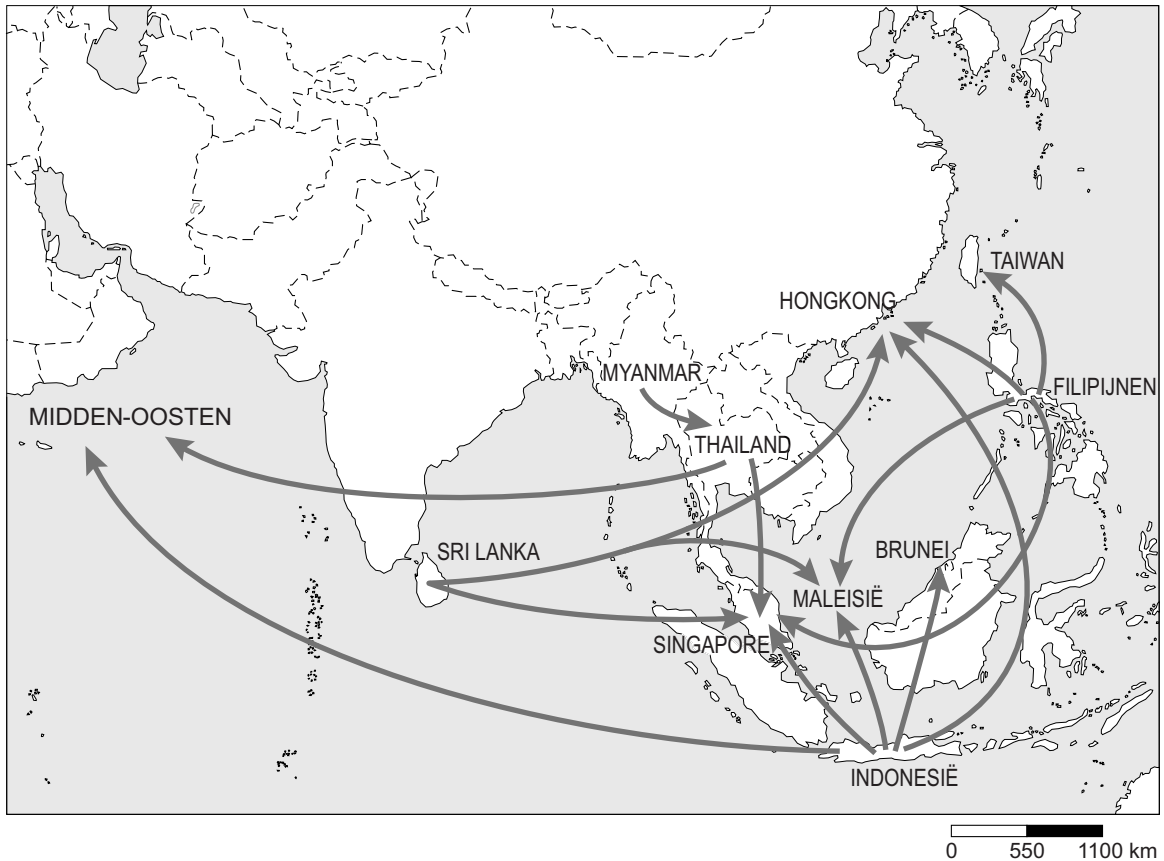
Het effect van migratie kan zowel positieve als negatieve effecten hebben op de samenleving van het vertrekland.

- 2p **21** Geef een positief effect op nationaal schaalniveau.
Geef een negatief effect op lokaal schaalniveau.

Opgave 5 – Migratiepatronen in Zuidoost-Azië

bron 1

Migratiebestemmingen van huishoudelijke hulpen

bron: G. Hugo, *Demographic change in east and southeast Asia and the implications for the future*, 2007

Opgave 6 – De uitbarsting van de Pinatubo

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik de bronnen 1 en 2.

De Pinatubo heeft na de uitbarsting in 1991 een kenmerkende vorm gekregen. Bron 1 toont deze vorm.

- 1p **22** Met welk begrip wordt de vorm van de vulkaan aangeduid die ontstond na de uitbarsting?

Gebruik bron 2 en de atlas.

Op de Filipijnen komen regelmatig aardbevingen en vulkaanuitbarstingen voor. Deze aardbevingen en vulkaanuitbarstingen zijn het gevolg van de plaattektonische situatie bij de Filipijnen.

- 3p **23** Beschrijf de wijze waarop de plaattektonische situatie bij de Filipijnen zowel leidt tot aardbevingen als tot vulkaanuitbarstingen.

Gebruik bron 3.

Het spreidingspatroon van de modderstromen op de hellingen van de Pinatubo houdt verband met het spreidingspatroon van de pyroclastische stromen.

- 2p **24** Beschrijf het verband tussen het spreidingspatroon van de pyroclastische stromen en dat van de modderstromen.

Gebruik de bronnen 2 en 3 en de atlas.

De Filipijnen worden regelmatig getroffen door orkanen, die in Oost-Azië taifoens of tyfoons worden genoemd. De orkanen ontstaan boven zeer warm zeewater en bewegen mee met de overheersende winden. Het passeren van een orkaan leidt vaak tot nieuwe modderstromen in de omgeving van de Pinatubo.

- 2p **25** Geef aan
- in welke periode van het jaar de Filipijnen vooral getroffen worden door orkanen. Kies uit: januari-februari, april-mei en september-oktober;
 - waarom het passeren van orkanen vaak leidt tot nieuwe modderstromen in de omgeving van de Pinatubo.

Opgave 6 – De uitbarsting van de Pinatubo

bron 1

De Pinatubo na de uitbarsting in 1991

bron: www.aprendendovulcanoes.xpg.com

bron 2

De uitbarsting van de Pinatubo in 1991

De uitbarsting van de Pinatubo in 1991 op de Filipijnen was de op één na grootste vulkaanuitbarsting van de twintigste eeuw.

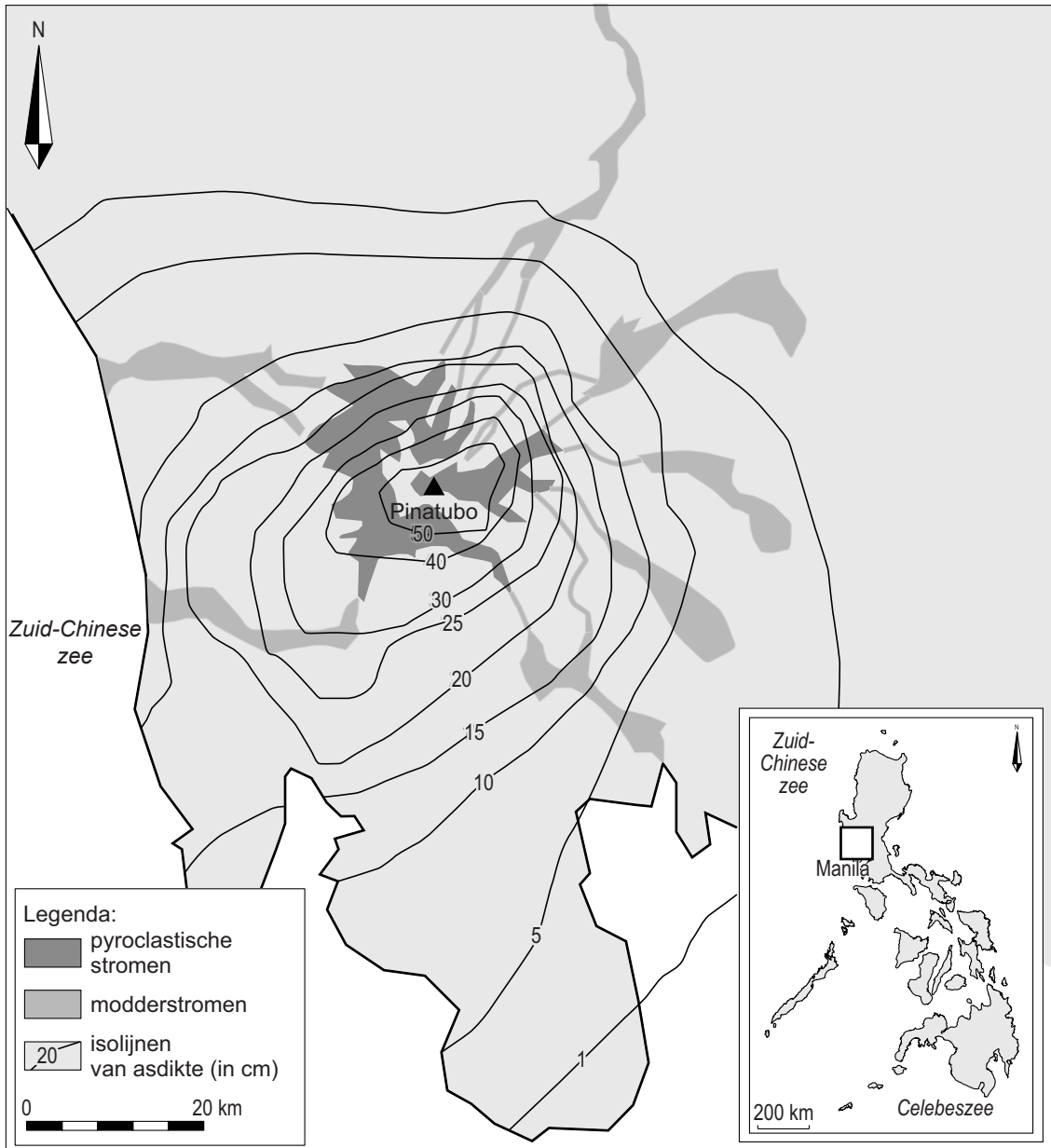
Op 16 juli 1990 vond 100 kilometer ten noordoosten van de Pinatubo een aardbeving plaats met een magnitude van 7.8 op de Schaal van Richter. Eerst leek de vulkaan geen reactie te vertonen op deze aardbeving, maar vanaf april 1991 was er vulkanische activiteit. Op 15 juni volgde de catastrofale uitbarsting. Bij deze uitbarsting werd de 1.760 meter hoge vulkaan verlaagd tot 1.486 meter. De aswolk reikte tot meer dan 20 kilometer hoogte in de atmosfeer. Bij de uitbarsting ontstonden grote pyroclastische stromen die werden gevolgd door modderstromen.

Het 'hazard management' rondom de vulkaanuitbarsting was erg succesvol. Grootschalige evacuaties hebben duizenden mensen het leven gered. Toch vielen er ongeveer 800 doden, vooral als gevolg van modderstromen die ontstonden bij het passeren van een tropische storm.

bron: Cito

bron 3

Ligging van pyroclastische stromen en modderstromen na de uitbarsting van de Pinatubo in 1991

vrij naar: K.Vorlaufer, Südostasien, 2009

Opgave 7 – Tweedeling in Amsterdam

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1.

In deze bron worden de nieuwe stedelingen genoemd.

- 2p **26** Geef een demografisch en een sociaaleconomisch kenmerk van deze nieuwe stedelingen.

De laatste decennia komen nieuwe stedelingen naar de stad toe en dit gaat gepaard met een verandering in het voorzieningenniveau in met name de negentiende-eeuwse wijken.

- 1p **27** Geef aan hoe de aard van de voorzieningen in de negentiende-eeuwse wijken verandert met de komst van de nieuwe stedelingen.

- 2p **28** Beredeneer dat de komst van de nieuwe stedelingen uiteindelijk kan bijdragen aan een grotere ruimtelijke segregatie in Amsterdam.

Gebruik de atlas.

De kenniseconomie concentreert zich vooral in een bepaald deel van de Randstad.

- 2p **29** Geef aan
- in welk deel van de Randstad de kenniseconomie zich vooral concentreert;
 - uit welke atlaskaart je dit kunt afleiden.

Opgave 7 – Tweedeling in Amsterdam

bron 1

Nieuwe stedelingen

De opvallende 'revival' van steden als Amsterdam, Berlijn, Londen en New York is het gevolg van de opkomst van de kenniseconomie. Hierbij gaat het om een bijna volledig op de dienstverlening georiënteerde samenleving, waarbij kennis en creativiteit een steeds belangrijkere plaats innemen. De bevolkingsgroep die werkzaam is in deze kenniseconomie is sterk op de stad georiënteerd en stelt specifieke eisen aan het stedelijk milieu. Deze nieuwe stedelingen wonen het liefst in een typisch hoogstedelijke omgeving als het centrum van Amsterdam, de negentiende-eeuwse wijken daaromheen en de wijken gebouwd in de periode 1920-1940.

*vrij naar: Gadet, J., K. van Zanen & E. Buursink. "Grensvlakken".
Geografie, april 2012*

Opgave 8 – Zandsuppletie voor de Hondsbossche Zeewering

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 2.

In de middeleeuwen brak de zee ter hoogte van de huidige Hondsbossche Zeewering door de duinenrij, waarbij een gat in de duinenrij ontstond. Het duurde tot 1880 voor dit gat met de aanleg van de Hondsbossche Zeewering volledig gedicht werd. Voor 1880 werden ook al maatregelen genomen om het binnendringen van de zee via het gat in de duinenrij tegen te gaan.

1p **30** Welke aanwijzing geeft bron 2 hiervoor?

Gebruik de bronnen 1 tot en met 3.

Sinds de aanleg van de Hondsbossche Zeewering in 1880 heeft er bolwerkvorming plaatsgevonden.

3p **31** Geef aan

- hoe je uit de bronnen kunt afleiden dat er bolwerkvorming heeft plaatsgevonden;
- waardoor deze bolwerkvorming is ontstaan;
- waardoor deze bolwerkvorming ertoe bijdraagt dat de Hondsbossche Zeewering tegenwoordig een zwakke schakel is in het Nederlandse kuststelsel.

Rijkswaterstaat versterkt de dijk en de aangrenzende duinen door een grote zandsuppletie toe te passen.

Direct achter de Hondsbossche Zeewering ligt het natuurgebied “De Putten”. Dit natuurgebied kent een brakwatermilieu.

2p **32** Leg uit welk effect de zandsuppletie voor de Hondsbossche Zeewering zal hebben op het brakwatermilieu in het natuurgebied “De Putten”.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Door de zandsuppletie voor de Hondsbossche Zeewering zal ook de kust ten noorden van deze zeewering uiteindelijk worden versterkt.

3p **33** Beschrijf in drie stappen op welke wijze de zandsuppletie uiteindelijk bijdraagt aan versterking van de duinen ten noorden van de Hondsbossche Zeewering.

Opgave 8 – Zandsuppletie voor de Hondsbossche Zeewering

bron 1

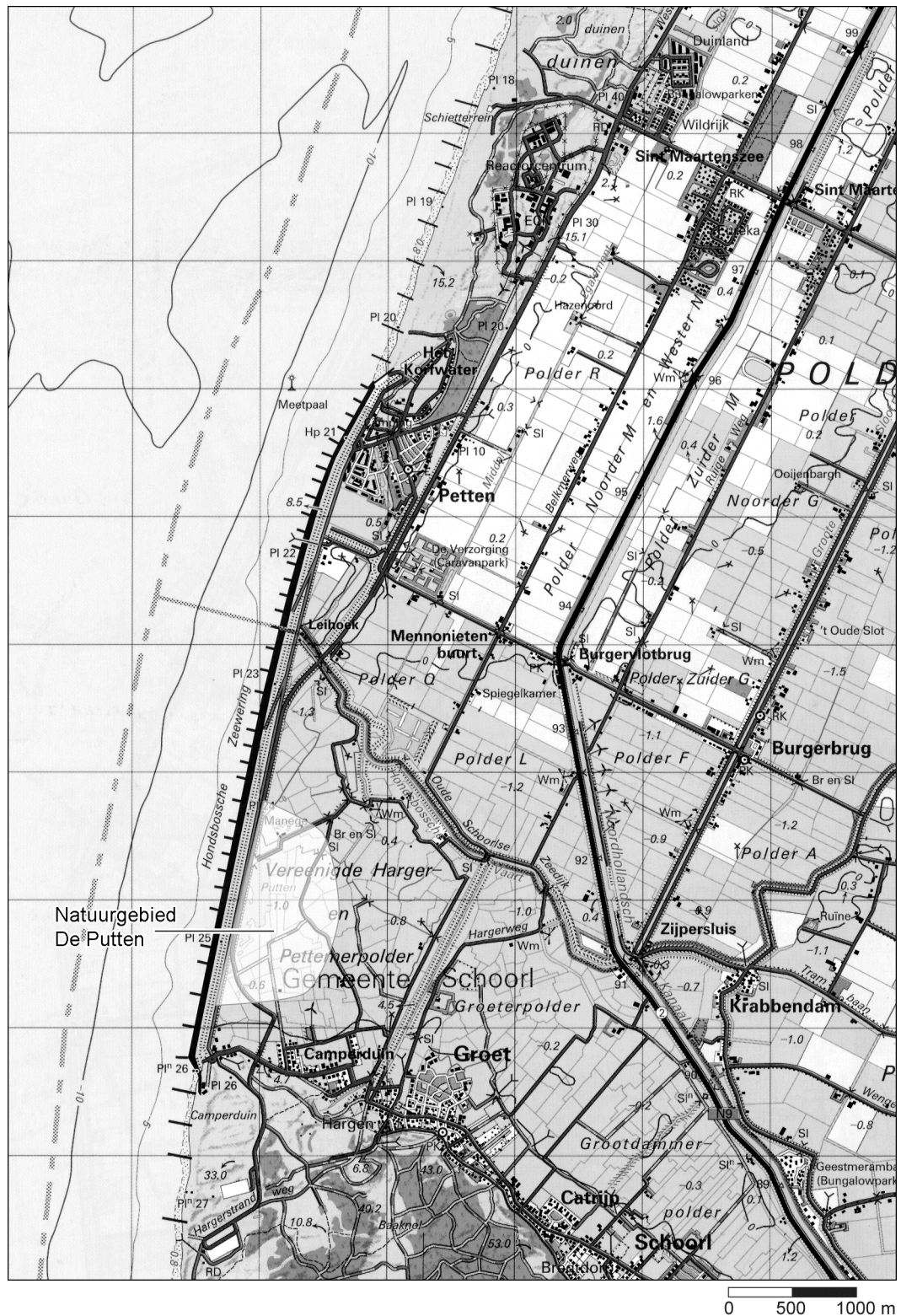
De Hondsbossche Zeewering

De Hondsbossche Zeewering en de Pettemer Zeewering vormen één van de acht 'prioritaire zwakke schakels' in de Nederlandse kustverdediging. De Hondsbossche Zeewering moet zodanig versterkt worden, dat zij de komende 50 jaar bestand is tegen de verwachte hoge waterstanden en zwaardere aanvallen van golven. Om het overstromingsrisico te verminderen is niet gekozen voor het verhogen van de bestaande dijk, maar voor grootschalige zandsuppletie van 20 miljoen m³ zand voor de dijk. Volgens de planning zal de zandsuppletie eind 2015 gereed moeten zijn.

vrij naar: Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Startnotitie dijkversterking Zwakke schakel Hondsbossche en Pettemer Zeewering, 2008

bron 2

Fragment van de topografische kaart van Noord-Holland 1:50.000

bron: Topografische Atlas van Nederland schaal 1:50.000, 2010

bron 3

De Hondsbossche Zeewering

bron: <https://beeldbank.rws.nl>

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.